

Det havde løftet det samlede indtryk, hvis redaktionen havde ulejligen sig med få artiklerne til at medvise nogle af de filosofiske spørgsmål, en metodediskussion på fag som filosofi og idéhistorie stiller. Hertil kunne de have fundet inspiration i Rasmus Navntofts *Heidegger og humanismen*, som de har placeret uden for sektionen. Med udgangspunkt i Heideggers humanismebrev berører artiklen netop spørgsmålet om tænkningens forhold til praksis, som er centralt i konflikten mellem pamfletten og interviewet. Jørgensen mener, i tråd med Hegel, Heidegger og Adorno, at tænkning i sig selv er praksis og vil formodentligt være enig med Heidegger i, at forståelsen af tænkning som en spørgende åbenhed over for væren, er en forståelse, der har trange kår i vores kultur – og i pamfletter, der selv kan være lige så meget blændværk som håndværk.

Gitte Tofterup Hansen

'Vi kan ikke dissekere historiske tekster som om de skulle være kreperte pungdyr'

Trond Berg Eriksen: Hva er idéhistorie. Universitetsforlaget, 2003, 160 sider, no. kr. 149,- og ARR – idéhistorisk tidskrift (Tema: Idéhistoriens egenart) nr. 4, 2004, 135 sider, no. kr. 70,-

Som yngre idéhistoriker er det betryggende at vide, at man i Norge har de samme definitions kvaler med faget

som vi kender til herhjemme. Det kan man forvise sig om ved at læse ARR, Norges idéhistoriske tidsskrift, som i et jubilæumsnummer i anledning af tidsskriftets 15 år på bagen har kastet spørgsmålet om idéhistoriens egenart ud til skandinavisk debat. Nummeret er sammensat af en række bidrag, der alle figurerede ved ARRs jubilæumsseminar den 10. september 2004. Det kan man mærke. Alle teksterne har karakter af lejlighedsbidrag, og det er faktisk behageligt, at der bliver gået til sagen med en vis gelassenheit overfor det evige genstandsspørgsmål, der jo alligevel aldrig finder andet end en halvgod besvarelse. Som Espen Schanning påpeger i sin velkomsttale, så bliver man måske lidt træt af spørgsmålet med alderen. Ham selv har det 'fulgt som en mare': 'Det var liksom ikke mulig å bli ferdig med det!' At dette virkelig er tilfældet, opdagede undertegnede, da han skulle sætte ARRs nummer, betitlet *Idéhistoriens egenart*, på plads i boghylden. Der stod sgu en svensk antologi med nøjagtig samme titel i forvejen.

Ikke desto mindre. Blandt de mere interessante bidrag er Dorthe Jørgensens 'Lille programskrift – om idéhistories betydning for historikere og andre', om værkbegrebet som centralt for idéhistoriens historiografi. Værkkategorien tillader os at se det vigtige i idéhistorien, nemlig som en gestaltning af historien, der først herefter er i stand til erkendelsesmæssigt at fremtræde meningsfuld. Jørgensen følger her et klassisk hermeneutisk

værkbegreb, som blandt andet Gadamer investerede så megen energi i at applicere på historien. Det vel også i den forstand, at der tales om historisk sandhed; som en sandhedshændelse og som en erkendelse af forhold, der er mere end blot subjektet og samtidens konstruktion. Idéen (forstået som en ledetråd i Kantsk forstand) må her tænkes som et princip, der udgør en historiografisk uomgængelighed for ethvert livtag med historien.

Eivind Tjønneland formulerer sig flot og personligt om 'Idéhistorien som håndværk'. Tjønneland peger på en for ham uundgåelig konflikt mellem teori og håndværk. Teorien er mest præsent når man som yngre skal lære at ræsonnere udi filosofi og idéhistorie og ikke er i besiddelse af nogen klar bevidsthed om, hvad idéhistorie kan være. Tjønneland anser derfor aktuel teori (han nævner selv Lovejoy, Skinner, Foucault, Koselleck og Blumenberg som kanoniske, noget der næppe var gået i Danmark) for at være noget, man delvist må forlade til fordel for at fokusere på fagets afgørende dimension, fortiden. Det være sig en periode, et forfatter-skab eller en problemhistorie. Teorien må stå sin prøve som noget, man ikke længere har i hovedet, men også i hænderne. Hvorledes dette kan gå for sig, illustrerer Tjønneland via en guidet tur gennem en forskningsproces, hvor idéer og metaforer følges ud i, hvad der indimellem opleves som kringelkroge. En inspirerende tekst.

Perlen må dog siges at være en kort tekst af en af norsk idéhistories pionerer. H.O. Christophersen præ-senterer i 'Noen bemerkninger om idéhistoriens innhold og metode' fra 1937 på elegant og kortfattet vis en central problemstilling for faget, fanget som det var (og på varierende måder stadig er) mellem 'de åndsfe-nomener som i våre dager truer med å knekke den spede forskningsgren som vi forsøksvis har kalt 'idéhisto-rie'. Christophersen tænker her på den materialistiske historiefilosofi og på filosofihistorien. 'Den første er en naturlig fiende, den siste en farlig venn', som det hedder. Mens det nok er tydeligt, at en materialistisk historieforståelse stiller sig mere end skeptisk til en idéhistorie, er forholdet til filosofihistorien af mere listig karakter, da den ofte er 'en besnærende og moderlig venn som forsø-ker å utslette den (idéhistorien) ved å trekke den innenfor ringen av sitt trylleri'. På trods af en vis bedagethed over problemstillingen, er Christo-phersens refleksjoner over forholdet til filosofihistorien stadig aktuelle.

Som en undtagelse fra det cause-rende og lejlighedsvis, ruller Vidar Enebakk i 'Vitenskapshistoriens veiskiller' det fulde akademiske arsenal ud i en kortlægning af den amerikanske og engelske videnskabs-historie, som den fordeler sig mel-lem det der er blevet en traditionel videnskabshistorie med fokus på idéer (Lovejoy, Koyré og Kuhn), og en mere socialhistorisk tilgang, der

fokuserer på videnskab og samfund (Hessen og Merton). Centralt i denne debat står diskussionen om Den Videnskabelige Revolution. Var der tale om noget radikalt nyt eller en fortsættelse af noget kendt - brud eller kontinuitet - og hvordan skal man forklare ændringerne - internt eller eksternt? Artiklen er en fin indføring i en række af videnskabshistoriens (og *by consequence* idéhistoriens) grundspørgsmål efter 2. verdenskrig.

Der er endvidere artikler af Kjetil Jakobsen om 'Intellektuell historie og de intellektuelles historie', af Thomas Krogh om 'Idéhistorien og andre historier' og et halvt selvbiografisk stykke af Ingrid Markussen om at være 'På sporet af idéer'.

Så mens det er på sin plads med et tillykke til ARR med de 15 år, kan jeg blive anderledes i tvivl om, hvorvidt jeg skal sige tillykke til Trond Berg Eriksen med hans lille bog om idéhistorie.

I det norske *Universitetsforlagets* 'Hva er'-serie er det Eriksen, der står for at skulle lave en kortfattet indføring i faget Idéhistorie. Eriksen har en række bøger bag sig, hvoraf nogle er oversat til dansk, hvorfor forfatteren burde være mand for et overblik. Desværre har han kastet sig ud i overbliksopgaven med lidt for stor ildhu, hvorved læsningen af bogen bliver til en blandet oplevelse.

På den ene side er intentionen helt i orden og opbygningen af bogen er god, fordi den viser, hvordan idéhistorien kan arbejde tematisk

(kapitlerne er bygget op om emner som klassicisme, kærlighed, modernisering og historisk bevidsthed) og frem for alt er Eriksen ikke karrig med litteraturhenvisningerne, så man som studerende får et godt indblik i forskellige litteraturtyper og emner. Faktisk findes der en glimrende syvpunkts opstilling af fagets former, der burde kunne fungere som en vejledning til basale opgavetyper. Oven i det kan man tilføje, at bogen er ret så fængende skrevet, med et væld af eksempler, interessante bemærkninger og anekdoter - såsom den ret så underholdende ovenstående betragtning over forholdet mellem kreperede pungdyr og historiske tekster. Men der er tale om en skridende bevægelse: Fra gode eksempler (kræver dog et vist niveau), til interessante bemærkninger (tekststeder som mest er slynget ud, men dog forstår at problematisere noget hos læseren) til anekdoter (som udmærker sig ved ikke at have principiel interesse og som man derfor må undre sig over er med). Af muligvis didaktiske grunde bliver der ikke foretaget mange analytiske sondringer (hvad der selvfølgelig kunne være til gavn for den uprøvede læser). Det gør det indimellem svært at fornemme pointen i en tekst, der med de mange udfald hurtigt bliver til en sludder for en sludder.

Som eksempel på bogens blandede status kan nævnes kapitel syv, som på otte sider beskæftiger sig med 'modernitetens problemer', herunder 'fornuftens kontrol', 'ubehaget

i kulturen' og 'ideologiernes død'. Otte sider med en blanding af skåltaler og løse begreber præsenteret uden nogen synderlig sammenhæng, men så pludselig, midt i det hele, 22 linjer om idéhistories forbindelser til en helt bestemt række af historiske konstellationer, som har givet faget en udpræget krisebevidsthed. Yderst interessant, men hvad pokker havde det med resten af kapitlet at gøre, og hvorfor må vi ikke høre mere om det? Resultatet bliver, at Trond Berg Eriksen desværre har begået en svag bog. Man fornemmer det kunne have været så meget bedre.

Frank Beck Lassen

Kabbala i idéhistorien

Mogens Lærke: Kabbalismen i den europæiske tanke. Fra Isak den Blinde til Johann Georg Wachter, Modtryk, 2005, 139 sider, 199,00 kr.

Kabbalisme udgør en forestilling om, gennem okkulte fortolkningsmetoder, at kommunikere direkte med Gud gennem en afkodning af Det Gamle Testaments skjulte sprog. Sigtet er en mystisk forening med Gud i det hinsidige, forbeholdt de få indviede. Dette ifølge Mogens Lærke, som forsker i teologi og politik i 1600-tallets filosofi, og som har begået en lille sag om kabbalismen, denne mystiske retning inden for jodedommen, der har fået lov til at spille en vis rolle i den europæiske

tænkning. *Kabbalismen i den europæiske tanke* er delt i to. En første del som generelt introducerer til kabbalismen, og en anden del som ser på kabbalismen i den tidlige oplysning. Personligt synes jeg, at det var interessant at høre (en smule) om forbindelsen mellem gnosticisme og kabbalisme, glimrende fornemmet i et Newton-citat fremhævet af Lærke: *'If the theology of the Cabbalists be compared with that of the Gnostics it will appear that the Cabbalists were Jewish Gnostics & the Gnostics were Christian Cabbalists.'* Mest interessant er dog det lange kapitel 'Kabbalismen i den tidlige oplysning', hvor kabbalismens indflydelse vurderes i forhold til centrale figurer såsom Newton, Leibniz og Spinoza. Et perspektiv, som tydeligvis ligger forfatteren på sinde. Afsluttende gør Lærke sig nogle interessante betragtninger om kabbalaens sandhed versus dens relevans. Han vælger at fokusere på kabbalismens rolle som prisme for en forståelse af den tidlige oplysnings mange debatter, det vil sige som en figur, hvorigennem man kan observere, hvad vi har valgt at arve fra denne tid, netop fordi vi *ikke* valgte kabbalismen. Som en del af dette greb vælger Lærke at definere kabbalismen som en *Slagmark* for andre og konkurrerende doktriner, en formodning og forskningsstrategi, som forekommer ganske plausibel.

Frank Beck Lassen